

ТРИДЕНЬНИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDEN
UKRAINIENNE

Число 11 (117), рік видання IV. 25 березня 1928 р. Ціна 3 ₴р. (Prix 3fr.)

Париж, 25 березня 1928 року.

Святкуємо шістьдесят сьомі роковини смерти нашого Генія і Пророка.

Національне свято завжди відіграє в життю народньому певну історичну роль, але рідко яке свято стільки мало дати нашому народові, як Шевченкові дні. Тяжко віриться, але було це так недавно ще — якийсь десяток-два років назад, що панахида по Тарасу Шевченку, вечір присвячений йому були майже одинокими маніфестаціями українського руху.

Тепер маємо цих національних виявів і за кордоном і «на нашій, не своїй землі» досить. Але свято Шевченківське від того не втратило своєї історичної ваги.

Історична доля поділила наш народ різними державними кордонами, розкидала по всім країнам Європи і цілого світу, але більше того: доля ця розбила нас на різні ідейні табори, які шойно останні рік-два починають трохи наближатись і розуміти один одного. І серед цього поділу є дійсно одно свято, яке єднає між собою всіх українців, де б вони не жили, яких би політичних думок не додержувалися. Це свято кожного разу зводить до купи, об'єднує в одному почуванні мільйони нашого народу. Це свято скріплює міцним цементом многострадальну націю нашу.

В глибоких джерелах для всіх води знайдеться, і в глибинах Шевченківської творчості знаходиться утіха і для наддніпрянця і для галичанина, для «європейця» і для «американця», аби тільки милими були для них згуки рідної мови, аби тільки ще були в душі їх хоч крихти любови до рідної землі...

Нам, що скоро вже десятий рік блукаємо на чужині, Шевченко — цей великий вигнанець, особливо є близький і дорогий.

І коли ми жаліємося на те, що тяжко жити на чужині, далеко від рідної країни, ми мусимо згадувати, як жив і конав десять літ Тарас Шевченко, закинутий серед безконечних пісків, серед чужих йому безводних степів Середньої Азії, поміж ворожих йому людей. А ми будь що будь живемо серед культурних народів, часом серед гарної і навіть близької нам по духу природи, серед чужих, але все ж співчуваючих нам людей.

Тарас Шевченко — мусів крадькома малювати і нишком складати свої безсмертні вірші, а ми, аби у нас була енергія, маємо все ж змогу жити культурним і навіть творчим життям.

Тарас Шевченко знав, що дома, на Україні, в ярмі конає його забутий і несвідомий народ... А ми бачимо, що хоч ярмо ще й не спало з його шиї, але вже високо підіймає він свою голову і дивиться просто в очі своєму ворогові, і з кожним днем наближаємося ми до перемоги.

І коли серед тих страшних обставин, над тим далеким морем Аральським, проліваючи сльози, не зігнувся геній Шевченка, коли там знаходив він ті гарячі вогневі слова, які запалили цілу Україну, коли там створив він той скарб, котрим живемо ми й понині, то яке ми маємо право жалітися на свою долю і сидіти без діла?

Закинуті далеко від країни своєї, ми не перестали бути органічною частиною нашого національного тіла і маємо щастя чути що-дня як зростає національний рух нашого народу і знати, що й ми до того приклали руку свою.

Нехай же свято Шевченка — вигнанця — огневого поета національного ентузіазму, підніме дух тих, хто знесилився в боротьбі, хто зневірився в перемозі.

В огневому слові його еднається в ці дні весь народ український.

Почитайте совітську пресу, подивіться на ці великі полотна її, де пишуть вони про хлібозаготовки, почитайте промови їхні на святах своїх, знаменитих святах «Чека» — або червоної армії, і здасться вам, що справді там рай небесний.

І тим більшим дисонансом виглядають зовсім інші нотки, які з часу на час побачите ви на цих же великих і, здебільшого, пустопорожніх полотнах совітської преси. Ми говоримо про ті промови, які виголошують вони на з'їздах. Що робити: часом і совітським заправилам приходить признається, що не все у них гаразд...

Такі признання зробив в останній своїй промові голова народніх комісарів СССР — Риков.

Сумні признання зробив цей невдалий спадкоємець Леніна: за останні шість місяців по хлібозаготовці не виконано і половини наміченого на рік плану, в той час, як в минулому році за цей самий час заготовлено було більше 65 відс. річного плану.

Натурально таке катастрофічне положення хлібозаготовок є тісно зв'язане з товарним голодом. І тут признання Рикова не менш тяжкі для нього: розмір товарного голоду характеризується за останнє півріччя цифрою в 500.000.000 карб., себ-то цей голод є в два з половиною рази більшим, ніж за той самий період в минулому році.

Де ж вихід з цього становища? Риков говорить, що може найкращим виходом було б підвищення цін на хліб. Але це примусило б їх «піти на підвищення в певнім розмірі цін по ряду інших товарів і тим самим зменшити купівельну спроможність карбованця, погіршивши становище найменше забезпечених шарів населення союзу, в бюджеті яких хліб та інші продукти мають найбільше місце». («Комуніст» ч.61).

Згадує Риков і про можливість привозу хліба з закордону, але негідність цієї операції Наркомпрос тут же розкриває перед слухачами.

Де ж вихід? Реального виходу може й немає, але більшієики «якось викручуються». В цій же промові Риков згадує про «глитайські елементи се. а», які використовують затруднення для своїх спекуляцій. Отже номічається вже шлях, по якому мають бити, або може по якому вже й б'ють, бо Наркомпрос признається, що при збиранню хліба вони вживають «комбіновані методи економічного і поза економічного порядку». Що то за «поза економічні» методи, ми всі дуже добре знаємо, а селянин знає ще краще. Знає ці методи і Риков, а тому ніяково виправдується: «не думайте, що ми скасовуємо нову економічну політику і вертаємося до військового комунізму. Відновлення військового комунізму на селі й у взаєманих села з містом по суті справи є неможливе і будь які балачки про це — не доцільні».

Отже і «неможливі» і «недоцільні» балачки, а все ж веде їх сам Риков, знає він, що у «військовому комунізму» їх загибель, знає, що принаймні український селянин його не знесе, знає і поборює «опозицію», яка кликала йти «ва-банк», знає — і все ж іде, бо іншого виходу немає. Ми не маємо ще подробиць того, серед яких обставин проходять хлібозаготовки, але ясно, що тут вже широко приміняють методи «поза економічного» характеру, себ-то методи грубого насильства.

А комісар Мікоян сам констатує в своїй статті, уміщеній у московській «Правді», що місцеві большевицькі агенти вжили занадто вже багато старань і дійшли навіть до того, що примушували селян платити податки натурою — дзерном, так як це робилося в часи військового комунізму в 1920 р.; в де-яких місцевостях вони платили за хліб навіть облігаціями совітської позики.

Блискучою ілюстрацією „поза-економічних“ методів п. Рикова є лист нашого селянина з Ставропільщини в цьому ж числі. Цей крик наболілої душі, який безперечно відбиває в собі гомос мільйонів наших селян, говорить красномовніше, ніж всі промови і писання московських окупантів.

Що ж дивного, що селянин не хоче засівати своєї ниви?

На теми дня.

IV.

Святкуємо Шевченківські дні: 67 річницю з дня його смерті і 114-ту з дня народження.

Маємо свято, що йому немає паралелі в інших культурних народів. Ніхто не декретував того свята, ніхто його не наказує нам. Але всюди й скрізь, — на нашій, не своїй землі, чи на чужині далекій, де б ми не були скільки б нас не було, — збираємося що-року того самого дня, перейняті єдиним спільним почуттям, єдиною думкою, або панахидою, урочистими академіями, скромними вечірками, театральними виставами, чи в якийсь інший спосіб вшанувати пам'ять нашого великого поета. Почалося це сходами близьких йому людей, поширилося на дальніх, на приклонників його творів, на людей, що розуміли його значіння; пішло далі тадалі, аж поки не обхопило ціле громадянство. Коло замкнулося, повстало національне свято. Встановив його непорушний закон національного розвитку, наказує — національна гідність.

Немає цьому святу аналогій, бо й Шевченко, як творча постать, не має собі рівного на цілому світі. Не хочу тим сказати, що інші народи не мають великих поетів, по силі творчості рівних нашому Шевченкові. На щастя людства їх було багато і то у багатьох народів. Але ніде і ніколи поет не грав тої ролі, не зробив так багато для свого народу, не став втіленням своєї нації, її прапором, як то припало на долю Шевченка. За свою тисячелітню історію український народ видав із своїх надерясні шереги великих мужів, що вславили його в усіх площинах людської чинности. Од кийських часів через козацьку республіку і до наших днів Україні не бракує національних героїв. Але національним патроном її став не славний воїн чи мудрий законодавець, як то найчастіше трапляється в історії, а поет. Чому так сталося?

Поява Шевченка здається чудом. Та в розумінню чуда завжди є певний елемент випадковости. А цього як раз не було у Шевченка. Випадковою в ньому була хіба що його Бога обдарованність, — обдарованність такої сили, що перевищувала над міру всі потреби окремої людини, що мусіла і могла бути використаною лише колективом, людським колективом, — народом, нацією. Так воно і сталося. Український народ використав Шевченка, як свого відпоручника, дав йому право і волю говорити йому іменем перед людьми і перед історією. Сталося те чудо, що його вбачають в появі Шевченка. Ідивідуальна творча сила прибрала характер і вияв творчости колективної. Великий чин Шевченка, цієї яскравої індивідуальности, — позбавлений індивідуальних рис; в цілому і навіть у дрібницях він — наслідок усіх тих процесів, що перейшли на його час в надрах українського народу, — наслідок очищення, упорядкованности і завершення їх.

Шевченко жив за темного періоду історії українського народу. Бог і люде забули про Україну. Державну традицію порушено й потоптано, командні верстви порозтікалися по сусідних народах, вільне козацтво та селянство масово кинуті в кріпацтво. Українофіли із великоросів з жалем констатували, що висихає саме джерело української національности, і один з них складає навіть українську граматику, аби, як він висловлюється, зберегти для нащадків цю прекрасну мову хоч у книжці. А в тім, як тепер ми знаємо, рано було ховати Україну. Цей пропавший час далеко не був пропавшим для нашого народу. Темне небо українське палахало блискавками національної життєздатности. Вся Україна овіяна була легендами та переказами, усними та писаними, піснями про козацьку силу, славу і волю, — явища такі близькі, бо були ще навіть живі свідки минулої епохи. Вибивалися немов із піз землі струмки та потоки національного чину в ріжних верствах населення.

На лівому березі захована була козацька верства, серед української шляхти, — вчорашньої старшини, — жила гетьманська традиція. Історія Руссов і Літопис Самовидця, то-що, були родинними книжками на Лівобережжю; збиралися тамв таємні гуртки, мріяли про відтворення козацької держави розважали про кандидатів на гетьманство. Одночасно там же повстала і література відродження; творили Котляревський, Гулак-Артемівський, Квітка-Основ'яненко, Гоголь-батько та інші. Національна стихія виявляла себе в кожній верстві, в кожному місці.

На Правобережжю — та сама традиція, лише не в гетьманському вигляді, а так мовити в чистому запорожському, трохи здеформованому недавньою Коліївщиною. Тут ні на день не припинялася активна боротьба самого народу проти кріпацького поневолення, що прибрала характер прямої акції. Горіли панські скирди й садиби, гинули пани й полупанки, вибухали розрухи й повстання, вставала масова еміграція, що закріпила за українським народом територію до берегів Чорного моря. Боротьба велася селянами проти панів, але вона зразу ж вийшла за межі боротьби класової, до неї стихійно втягнені були всі верстви, близькі до селянства: духовенство, учителі, міщане, дрібна шляхта, численна на Правобережжю, мало чим одмінна од звичайного селянства. Це надало,

їй характер національний і спричинилося до того, що поруч з Кармелюками, вождями народними, стали й Олійничуки. А селянин Олійничук, що загинув у Шлісельбурзі, уже був представником модерних ідеологічних методів, розважав про комітет звільнення України, про журнал закордоном на еміграції, агітував, писав книжки, готував матеріяли.

У вогні цих процесів і народився Тарас Шевченко, якому було призначено звести їх всі до купи і до єдності, розчистити шляхи минулого, дати провід сучасному, вказати напрям на майбутнє. Народився він в самому серці України, в Чистому Полі, одвічній українській землі, де в млістій даліні століть, поруч з Русю, утворилася і сучасна благословенна назва нашої батьківщини; народився він в самій гушні українського народу од предків козаків, діда гайдамаки і батька кріпака.

Ми всі знаємо, як свої, зовнішні факти його життя. Віку його було 47 літ. 24 перших роки жив він рабом, дев'ять дальших був вільним, — «вільним» за тих клятих часів, коли, по вислову Герцена, виживали лише люде, що, встигли зігнувшись, приміститися у просторі між каблуком та передом царського ботфорта. Шевченко не гнувся, тому далі: салдацька неволя в безлюдних закаспійських степах і лише на прикінці життя коротка агонія «на волі».

Написав він небагато, — всього одну книжку поетичних творів. Але ця книжка живою водою окропила Україну, влила цілющу силу в серце українського народу, перетворила його в націю. «Кобзарь» став українською Євангелією, автор її органічною частиною історії українського народу.

Після смерти Шевченка в народі поширилася легенда, що він не вмер, а живе, — переховується, аж поки не настане час, коли він буде потрібний народу; що на високій горі під Каневом замість нього поховано зброю для тих, що під його проводом стануть на боротьбу за народню волю.

Російська влада не дала віри першій частині легенди, але повірила в другу і для перевірки розкопала Шевченкову могилу. Зброї вона не знайшла, бо шукала її не там де треба. Та й легенду треба було не так розуміти.

Шевченко справді не вмер, а живе, живе більше реально, ніж за часи тілесного свого життя. Зброя, що він її викував дл борців України була справді похована — в цензурній могилі — ще за його життя, і лише окремі, не численні люде могли користатися нею. Більше за півстоліття лежала вона в темному гробовищі і не заржавіла. Тепер гробовище розвалилося і запало; чисту, як золото, Шевченківську зброю взяв до рук своїх цілий народ і став до бою за волю України.

Сим переможеш! Наближається час, коли можна буде виконати й останні рядки великого заповіту нашого патрона; спом'янути його не в неволі, і не на чужині, а серед нової вільної сім'ї, на великих просторах незалежної України, де процвіте рясним квітом братерська наша воля, де не буде холопа і пана, а будуть — люде...

М. Славінький.

Культ Шевченка в школі сов. України.

В даній статті маю намір розглянути питання про те, як підходить офіційний програм трудової школи на сов. Україні, до вивчення життя й творів Т. Шевченка, а також до відзначення шевченковських днів, що припадають на другий триместр шкільного року.

Зразковий комплектний програм семирічної трудової школи*) містить в собі матеріал, розподілений по роках, триместрах і трьох колонах: природа, праця та суспільство. В кожному з семи років курсу трудової школи уділюється певний час на студіювання творів і життєпису Т. Шевченка, а також на підготовчу працю по шевченковського свята, при чому цей час припадає як раз на другий триместр шкільного року. Однак при розподілі матеріалу, присвяченого Шевченкові, Науковий Педагогічний Комітет (в скороченні — «Наукпедком») змушений був відступити від загальної схеми, а саме обмежитися двома колонами — праця та суспільство.

Рахуючися з метою трудової школи — «виховати громадян УССР, що свідомі своєї солідарности з трудящими масами ССРСР і цілого світу і здібні активно боротися за диктатуру пролетаріату, як перехідного стану до комунізму», Наукпедком, що виробляв зразковий програм трудової школи, вводить до програму лише те, що відповідає основній меті трудової школи. Крім того, самий Шевченківський матеріал Наукпедком штучно з'в'язує з лютневою революцією, так що наголовок в тій частині програму, що стосується Шевченка, носить скрізь таку назву: «Т. Г. Шевченка й Лютнева Революція». Заєдяки цій подвійній підпорядкованості шевченківського матеріалу — основній меті школи та сполученню з лютневою революцією, — Шевченко освітлюється в школі о д н о б і ч н о, а саме лише як революціонер і безбожник. Цей, так мовити, лейтмотив проходить через увесь програм трудової школи, де вчать ся ці ти в о с ь м и років, Шевченко студіюється «як борець проти царя й дідичів (поміщиків).» А далі в програмі слідує: «Лютнева революція — початок здійснення заповітів Т. Г. Шевченка». Для ілюстрації наведу тут в повній непорушності увесь розділ з програму 2-ої класи в тій його частині, що стосується Шевченка й лютневої революції:

П р а ц я.

Підготовка до свята. Участь у святі й спектаклях (виставах). Декламація, інсценіровки, читання статтів із історії кріпацтва й про 1917 рік. Читання й вивчення творів Т. Г. Шевченка й його життєпису.

С у с п і л ь с т в о.

Самодержавство, дідичі (поміщики) й кріпацтво. Т. Г. Шевченко — борець проти царя, дідичів і кріпацтва. Нові форми утиску й визиску-

*) «Порадникъ по соц. вихованню». Держ. вид. України 1925р.

вання селян після їхнього звільнення. Боротьба революціонерів проти царя й його режиму. Скинення їх. (Кого? С.).

Наведений тут приклад є типовий, бо він повторюється лише з деякими варіаціями в програмі всіх дальших класів трудової школи. Таким чином Шевченко в трудовій школі стає засобом класового виховання, як це, правда, й признають не тільки творці зразкового програму школи, але й практики-педагоги. От що, напр., читаємо в одній статті, вміщеній в офіційному органі Наркомосу — «Шлях Освіти» (І. Ленъ. «Шевченко в школі соцвуху». 1926 р. ч. 2): «Нам нема чого говорити про Шевченка першої доби з його мріями про «гетьманщину», про «червоні жупани» і т. и. Шевченко в радянській школі — це не якісь сяючі, це не мета, це тільки засіб, засіб класового виховання дітей». До зразкового програму додано, між иншим, список художніх творів для читання з дітьми.

Подивимось, що саме читається з творів Шевченка в кожній класі трудової школи.

1-ий рік. Учителия. — Мені тринадцятий минав. — Явір. Діброва.

2-ий рік. Вечір. — Тополя.

3-ий рік. —

4-ий рік. Сон (На панщині пшеницю жала).

5-ий рік. Гайдамаки. — Неюльник. — Причинна. Утоплена. — Слово про похід Ігорів.

6-ий рік. Кобзарь.

7-ий рік. —

Отже в 3-ій і 7-ій клясах серед численної літератури, наведеної в списку художніх творів до читання з дітьми, зовсім не знаходимо згадки про Т. Шевченка, тоді як, напр., — для 7-ої класи єказано й В. Сосюру — вірші, і В. Поліщука — вірші та поема «Ленін», і М. Йогангансена — вірші, й І. Куліка — вірші і т. и і т. и.

Аналіз зразкового програму трудової школи, а також списку художніх творів до читання з дітьми покаже нам, що трудова семирічна школа, що є єдиною загально-освітньою школою (далі вже йде професійна освіта), обмежується лише студіюванням «Кобзаря» та й то під своєрідним кутом революційности та атеїзму.

Відповідно до шкільного програму відбуваються й шкільні Шевченківські свята. «Яка б не була форма шевченківського свята, програм його мусить бути такий, щоб він викликав у дітей емоції, цінні з погляду соцвихника. Отже, не можна вводити туди випадкового матеріялу, хоч би він і був зв'язаний так чи инакше з Шевченком. Шевченко — революціонер, Шевченко — безбожник мусить виступити перед дітьми, а тому увесь матеріял треба підібрати відповідний. Тільки тоді свято матиме виховальне значіння». (Див. ту ж статтю І. Леня).

Думається мені, що все наведене тут про культ Шевченка в трудовій школі сов. України дає нам право констатувати, що трудова школа подає дітям в особі Т. Шевченка образ і н т е р н а ц і о н а л ь н о г о

революціонера. Так в «кривому дзеркалі» відбивається справжній образ геніяльного українського поета.

Прошло вже 67 років з дня смерти незабутнього Кобзаря, а наша школа на сов. Україні, ще й досі не спромоглася підійти до студіювання Т. Шевченка так, як студіють школи інших народів — своїх геніяльних поетів і письменників.

Ст. Сірополько.

67-мі роковини.

«Думи, мої думи,
Лихо мені з вами,
На що стали на папері
Сумними рядами?...»

Так починався перший твір Т. Шевченка, під назвою «Заспів», що його вміщено було з початку в першій виданню «Кобзаря» 1840 року.

«Думи мої, цуми мої,
квіти мої, діти...»

звертається любовно поет до своїх, ласкою і журбою виплеканих мрій, ніби виражаючи їх — а чи ж справді не так? — у далеку дорогу...

«В Україну ідуть діти,
в нашу Україну...
Там знайдете щире серце
і слово ласкаве,
Там знайдете щиру правду,
а ще, й славу...»

Так розпочинав пісню про волю річної Батьківщини її вірний син, що прийняв на себе тяжкий хрест вигнання і особистих страждань, що на себе добровільно одяг терновий вінець терпіння за кращу долю Отчизни, за поневолених братів своїх по крові...

«В Україну ідуть діти,
в нашу Україну...»

І вони дійшли до України — пробилися через товщу вікового гніту аж до самої глибини душі народної, впали росю сцілющою, збудили приспану злими ворогами країну, покликали її до життя.

І це тому, справляємо ми що-року свято Шевченківських днів і, напевне, в майбутньому що-року будемо справляти їх з однаковим ен-

тузіазмом, з однаковим пієтетом до особи Т. Шевченка, тому що ці слова — ці думи — знайшли справці «щире серце», «щирю правду» і безсмертну «славу» їх Великому Творцеві...

* * *

Тяжкий був шлях творчости Т. Шевченка, а ще тяжчі були обставини, при яких він провів своє життя. Ніч безпросвітньої неволі царювала над Україною, а її люц — обікрадений, знеможений — не бачив шляхів до свого визволення.

Але вже тоді, коли очі Т. Шевченка побачили і осознали це страшне положення розп'ятої України, коли творчий його дух зумів перемогти рабську психику тодішньої української натури, психику старанно виплекану ворогами, а натхнений геній його віщув незміримі і необмежені потенціальні можливості України, — вже тоці зразу він стає на герць з жорстокою дійсністю, стає на прю з тими силами, які роблять з нього «лицаря абсурду» во ім'я правди України...

Так, «лицаря абсурцу», — бо, здавалося б, перед ним були непобідимі сили. З одного боку — уважна, добре організована і сильна Москва, що тримає Україну в своєрідному анабіозі, потрібному Москві для найкращого її визиску, — а з другого — рабська психика України, що навіть не осознає свого рабства і находить в цьому анабіозі певне задоволення і більшого не хоче й не вимагає, бо ж не може і не відчуває потреби розширити і розвинути свої сховані творчі сили.

Славне і героїчне минуле України переходить в легенди, що позбавлені динамики, що не викликають емоцій і зрушень душевних для активної і організованої боротьби проти метрополії, — ці легенди — це казки, це гарні сни, а може, просто, врешті мрії, про які згадується із легким смутним зітханням...

Політичне, економічне і соціальне поневолення української нації — і звичка цієї нації до цього поневолення, до цього ярма — ось дійсність, що стала перец Т. Шевченком. І він одчув, що так не може бути, так не повинно бути. І став на прю — нерівну, страшну, але праведну.

Він знав і розумів, що щастя своє Україна збудує тільки боротьбою, і то лютою, з своїми ворогами, — але для того треба було ще збудити войовничий інстинкт українського народу, треба було виковати рішучу волю і тверде непорушне бажання до боротьби, треба було викликати порив і ентузіазм, без яких жадна акція не є продуктивною і творчою...

Збудити приспану Україну, викликати в її помутнілих очах міраж прекрасного майбутнього, гордого і могучого, — відродити в пам'яті далекі і напів заглохлі спогади про славне і блискуче минуле, — ось зміст всієї творчости Т. Шевченка. І він досяг свого..

* * *

Він будив.

Будив часом гнівом, проклинами й закляттями, кленучи народ український за його байдужість до своєї невідрадної долі, за його інерність, і звичку до ярма.

В поривах свого натхненого гніву, поет грозив:

«..... погибнеш, згинеш, Україно,
Не стане знаку на землі»,

коли не прокинеться вона із сну і не повстане до боротьби...
Він страшив синів українських, що:

«... і без царя вас біснуватих
розтнуть, розірвуть, розіпнуть;
а кров'ю вашою, собаки,
собак напоять...»,

коли не скинуть вони кайдани і ворожою злою кров'ю не окроплять
власну волю...

А в хвилі одчаю дохопив він навіть до того, що проклинав їх:

«Ох, як би то сталось, щоб ви не вертались,
щоб там і здихали, де ви поросли!
Не плакали б діти, мати б не ридала,
не чула б у Бога вашої хули...»

Але будив він невірничу душу України не тільки гнівом і погрозами, не тільки динамікою зневаги і прокляту. У нього був ще сильніший засіб, це безмежна любов до цих замучених, знесилених, Богом і людьми забутих братів своїх.

Він будив цю знівечину й окрадену Україну теплом ласки своєї гармонійної душі, він торкався найтаємничих глибин української наскрізь сентиментальної і чулої індивідуальності, — м'яким хорошим словом, він старався цим словом, ніби гойним бальзамом, лікувати нечислімі рани української нації, рани, заподіяні жорстоким ворогом...

Скільки любови, глибокої, сильної і прекрасної в цих коротких словах:

«..... возвеличу
самих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
поставлю слово...»

Слово — те велике слово поетове, що й зараз стоїть на сторожі коло нас, — нас сьогоднішніх, вже не «рабів німих», а гордих своєю національною свідомістю, певних остаточної перемоги, певних і прагнучих бути достойними заповіту нашого Пророка.

Він знав мету свого існування, свою ролю і завдання, коло говорив:

«..... орю
свій переліг, убогу ниву,
та сію слово...»

І він сіяв, як Добрий Сіяч, бо вірив в те, що:

«... прорветься слово, як вода,
і дебрь-пустиня неполита,
сцілющою водою вмига,
прокинеться...»

А, прокинувшись, протре заспані очі, уздрить ясне сонце правди і краси, і тоді свершиться те, про що так мріяв поет, що так леліяв і ви кохував у найглибших тайниках своєї натхненої души:

«..... правда оживе,
натхне, покличе, нажене,
не ветхее, не древле слово
розтліннее, а слово нове
між людьми криком пронесе
і люд окрадений спасе...»

І слово це постоє, «не ветхее, не древле слово», перетворене в діло прозорлими синами української нації, загартоване боями і лютою боротьбою, що й досі не вгаває. окроплене кров'ю — наших героїв і мучеників — відомих і невідомих, — слово його досягло своєї мети — воно приводить наші визвольні змагання до їх завершення — до відродження і затвердження на віки вічної державности України, як найдоскональшої форми вільного і могутого життя української нації.

* * *

В наших, часом, тяжких і гірких переживаннях, в часи наших втрат та жертв — це слово нас підтримувало і підбадьорувало, воно нас об'єднувало і гуртувало, воно злютовувало наші шереги і двигало нас до побіди і перемоги вчора, — воно двигне нас до дальшої боротьби і завтра...

Ось тому ми й тепер поминаємо Творця цього натхненого слова, поминаємо його сьогодні, і будемо поминати його — в майбутньому з найбільшою шанобою, з найбільшою побожністю — «не злим тихим словом»....

М. Ковальський.

Україна — Французька «Інтрига».

Пятнадцяти-мільоновий європейський на-
рід, забутий історією.

Україна є французькою «інтригою». Німецькою,—скаже досвідчений читач, що є в курсі сучасної політики. Ні, — французькою, і виявляється, що ще за 50 років до того, як з легкої руки російської-

«охранки» і «Кієвської Мислі» Бурцеви і Керенські проголосили укр. національний рух еманациєю австрійського генерального штабу, визначніші діячі імператорської Франції «інтригували» в Європі за права України на незалежність і називали приєднання її до Росії, (Московщини — по термінології того часу) «нечуваною узурпацією».

І це не була думка якого небудь провінційального журналіста, підученого «проїзжим гайдамакою», а думка цілої групи відомих політиків і літераторів, людей вчених і незалежних, які не прийшли до того, прочитавши пару відповідних книжок, а навпаки, самі з'являлися виразниками тої історичної традиції, яка кілька десятків років перед ними ще була властивою цілому французькому народові.

Книжка, про яку в цій статті маю подати до відома читачів, носить вищезазначену назву, що в оригіналі звучить «Un peuple européen de quinze millions oublié devant l'histoire» і видана в Парижі в 1869 р. п. Amyot, 8 rue de la Paix».

Автором її є сенатор імперії К. Делямар, член Академії наук, секретарь Паризького Географічного Т-ва, член Політично-Економічного Т-ва і т. д. а сама книжка є текстом петиції поданої групою сенаторів до французького сенату в тому ж 1869 році з метою змінити порядок викладання історії у французьких школах і тим «виправити велику історичну несправедливість, яка може стати загрозою і для самої Франції».

Хто ж був цей наш далекий приятель, цей лицарь правди, що не побоявся кинути в обличчя властителям півсвіту закид в брудній брехні і став за право ограбованої України?

Теодор Казімір Делямар народився 16 січня 1797 р. в м. Докур на нижній Сені в міщанській родині.

Наділений блискучими здібностями, він готував себе до кар'єри економіста і ще молодим хлопцем вступив на службу до банку Дідьє. Праця його звертає загальну увагу. В 25 років він вже є кавалером Почесного Легіону, а скоро стає зятем банкіра, по якому перебірає банк. Низка праць по економіці звертає на нього увагу уряду і його іменують директором Державного Банку Франції. В 1844 році він купує напередодні краху невеликий листок «La Patrie» і протягом 20 років робить з нього одну з найбільших і найбагатших часописів Франції, яка має сильний вплив на політику уряду. Сенатор в 1852 р., він користується цим високим становищем, щоб піднести в сенаті низку політично-економічних питань, які глибоко торкаються життєвих інтересів Франції. Економістам цікаво було б відмітити, що багато тих питань, що лягли в основу сучасної економіки, були підняті Делямаром 70 років тому. Людина діла, а не слів — робить він цікавий економічний експеримент і організовує в 1845 р. на цілком нових підставах фабрику і склади продуктів під гаслом «Геть з дорожнечею».

Але боротьба в царині економічній не задовольняє його палку натуру типового французького політика. Ще в молодих роках він бачив, як козакі напували коней в Сені. Він перший починає помічати небезпеку панславізму, що насувається із Сходу і вистудіювавши питання приходить до надзвичайних історичних і політичних відкрить: пансла-

візм планомірно провадить свою грізну працю, а Європа і в першій мірі Франція сліпо йому в тому помагають.

Делямар з властивою йому талановитістю пише низку статтів і брошюр і вносить до сенату дві петиції, одна з яких і є предметом цієї статті.

Тяжка хворість і затім смерть спляють його в цій шляхетній праці. Він вмер в Парижі 17 лютого 1870 року, на щастя не доживши до тяжкого лиха, що спіткало його батьківщину в тім же році. Він лишив по собі двох синів; маляра і журналіста. Похований він в Парижі і могила його заслуговує бути віднайденою і вшанованою українськими патріотами.

Для нас українців найбільш цікавим моментом його діяльності є безсумнівно петиція, з якої наводимо витяги дотримуючися термінології автора:

«Пане Президенте і Панове Сенатори!

Існує на світі величезна держава, що займає половину Європи, і третину Азії, що загрожує одночасно Австрії і Туреччині, Персії Індії і Хинам. Ця Держава, що росте безупинно, є Держава Російська.

Вона складається з дійсної мозаїки народів, що в більшості стогнуть під ярмом, і вона утворена через поневолення одним з цих народів всіх інших.

Народ, завойовник це є москвини, а що до народів поневолених, то реєстр їх — безконечний. Обмежимося тут лише згадкою про Рутенців, литвинів та поляків, про яких йде мова в цій петиції.

Ми у Франції робимо велику помилку, числячи цю державу однорідною в той час, коли правдою є цілком протилежне, і її різьнорідність ясно виявляється навіть в актах її уряду.

Коли Росія говорить з Європою, вона називає себе слов'янською і європейською і її суверен іменується «Імператором Російським», коли-ж вона звертається до Азії, то вона називає себе туранською, себ-то татарською та азійською і її автократ стає «Білим Царем».

Для чого-ж це подвійне обличчя? А це тому, що в цій Державі зустрічаються народи слов'янські з боку Європи і народи туранські з боку Азії і що крім того в цих протилежних напрямках ще знаходяться народи як слов'янські, так і туранські, які Росія намагається поневолити. А тому і треба з'являтися перед кожним з цих народів в образі брата, що простягає дружнє руки.

Але де-ж саме в середині цієї держави знаходиться та лінія, що поділяє ці два протилежних елементи, себ-то та лінія, що відмежовує цивілізацію європейську від азійської, цивілізацію індивідуальну від комуністичної. З якого боку нарешті ця лінія лишає москвинів — народ, що заснував цю Державу і керує нею. Коротко кажучи; що є москвини: слов'яне чи туранці?

Петербурзький уряд, якого дуже цікавить, щоб москвинів вважали за слов'ян, підняв з цього приводу цілу наукову кампанію, добре розуміючи, що в його руках наука є мбгутьною політичною зброєю.

Європейські вчені поділилися в цьому питанню на два табори. *) Де-які, обдурені умілим накопиченням історичної брехні, схиляються до того, що москвини є слов'яне, в той час, як інші противно, вважають москвинів за

*) Делямар передає ті історичні погляди, які могли бути йому відомі в 60-х роках. Але і з усіма його подекуди застарілими твердженнями та помилками, ця петиція — являється для нас дуже важливим історичним документом.

татар з походження і по інстинктах, не вважаючи на те, що вони говорять слов'янською мовою, якою є мова московська.

Політичні наслідки цієї суперечки є дуже далекосяглі, бо, коли москвини не є в дійсності слов'яне, як що їх цивілізація і звичаї радикально відрізняються від цивілізації та звичаїв поневолених ними слов'ян, вони гублять всі права на володіння ними з того моменту, як ці останні запро тестують проти свого поневолення.

Таким чином метою цієї петиції є просити Сенат, щоб він виявив свою високу ініціативу в справі включення в офіційний програм історії в школах тих основних фактів з історії народів, що говорять слов'янськими мовами, які-б найліпше характеризували кожний з цих народів.

Цей додаток мусив би мати дуже важке значіння, бо він примусив би університет перемінити навчання характеру панславистичного, яке є наслідком фактичного об'єднання під родовою назвою росіян численних народів, що складають Російську державу, так само як університет вже перемінив з наслідок нашої ініціативи панславистську назву катедри слов'янських мов і літератур у Французькому Коледжі.

І в дійсності це безправне злучення численних народів, що говорять слов'янськими мовами в одне ціле є лише на користь тому самому панславізму, який в дійсності є ніщо інше, як це саме злучення. А між тим воно має місце на наших очах. Ми бачимо, що університетське навчання змінилося між собою два народи в дійсності цілком різні, навіть більш того, протилежні і через їх протилежну цивілізацію так і через усі традиції їх історії.

Ці два народи є: москвини і рутенці, змішані під спільним ім'ям росіян. Це зумисне змішання понять дозволило москвинам проковтнути рутенців разом з їх історією так, ніби то пізніший політичний факт міг мати вплив на історію попередніх часів. А тому, цілком справедливо можна сказати, що в Європі є нарід, забутий історією, а саме нарід рутенський, нація з 15 мільйонів людей,*) себ то по числу населення рівна Іспанії, три рази більша за Чехію і нарешті рівна числом всім підданним Корони Св. Стефана.

Що-ж цей нарід, чи є він знищений? Без сумніву, ні. Він існує, він має свою історію, що не змищується з історією Польщі і ще менше з історією Московщини, він має свої традиції, свою мову, ріжну як від польської так і від російської, він має нарешті свою, ясно зазначену індивідуальність, яку не перестас обороняти...

Офіційний програм вперше згадує за Росію лише за Петра Великого і

*) Рутенці поділяються на білорусинів, що живуть в Білій Русі, і на українців, що населяють Малу Русь і Червону Русь. Остання складається з Подолії, Волині і України, завойованих Московщиною і з Східньою Галиччиною, що належить Австрії. Що торкається до Малої Русі, то вона скла дається з сучасних губерній: Київської, Херсонської, Чернігівської, Полтавської, Катеринославської та Харківської.

Самі московські статистики визнають, що в рутенських землях не зустрічаються москвини. Коли подивитися на етнографичну мапу Коеррену, складену на приказ Петербурського уряду, то вона числить на 12 $\frac{1}{2}$ мільйонів населення Рутенії лише 120.000 москвинів.

Положені по-між Московію і Польщею, Рутенці, які одні лише носили колись ім'я руських, були завойовані москвинами в продовження останнього століття і нарід переможець привласнив собі ім'я народу їм поневоленого з метою надати зовнішній вигляд права цьому володінню. Таким чином сталося те, що слова росіянин і москвин здаються вам сьогодні синонімами в той час, як в дійсності це для істориків є цілком ріжні розуміння. Ще й нині рутенці, не називають москвинів руськими. Вони вимагають повороту своїх вільностей і Петербурський уряд числить їх ще більш небезпечними ворогами ніж поляків.

тоз на годи випадкового факту його боротьби з Карлом XII. *) А між тим цей факт не є характерним для історії Московії. Цей славний двобій був в ній лише побіжним епізодом, характерною-ж боротьбою, що єдина може дати розуміння ролі москвинів в Європі є та вікова боротьба, яку вони вели спочатку з рутенцями і з руськими князями, що над ними панували, потім проти Великого Князівства Литовського, яке злучилося з цими останніми і нарешті з Річчю Посполитою Польською, коли її кордони поширилися на Литву, що добровільно з нею з'єдналася.

В дійсності, які б політичні назви не приймали краї, населені, рутенцями, але це іменно вони були тим народом, що спочатку сам, а потім з допомогою Литвинів і нарешті поляків витримував бігом сьоми століть безнаставний напад москвинів, що насувалися на Європу так само, як вони загрожують їй і сьогодні.

Ця безнастанність атак Московії на Придніпрянське слов'янське населення і в його особі на Європу є головною характерною рисою історії Східної Європи, а тим часом в програмі немає навіть натяку на цей факт.

Навіть більше того, саме ім'я москвинів і самого московського Царства є також забуте. Молодь, що виходить з гімназії, не має поняття, як зветься в дійсності той нарід, що збудував найбільшу з світових держав і що підбив під себе рутенців, литвинів та поляків, а з ними і багато інших націй. Вона не має поняття, що до Петра Великого були лише Царі Московські і володарі над москвинами і, що сам Петро зміг собі надати посадою власного Сенату з дня 1 листопада 1721, титул Імператора Всєї Росії в наслідок Полтавського бою (1709), що зробив його паном над Малою Русю, — краєм, населеним рутенцями. Це і була перша Русь, захоплена москвинами.

В дійсності ж історія не повинна була б забувати, що перед Петром Великим, ті, кого ми зараз називаємо росіянами, називалися москвинами і їх батьківщина Московією.

Навіть під час панування Петра I. вчений географ Делізь в своєму атласі, друкованому в 1721 р. не інакше називає володіння цього державця, як Московським Царством. Пізніше Московію стали іменувати Великою Росією і її мешканців великоросами і то лише з пекучої необхідності встановити для них якесь відзначення від справжньої Русії і справжніх руських.

В кінці минулого століття кожна людина в Європі знала різницю між Русю і Московією, а нині, щоб це зрозуміти, треба спеціально студіювати це питання.

Чому це сталося?

Чому така різниця? Лише тому, що протягом цілого століття Московський уряд працює уперто, щоб досягнути повного змішання в загальній opinii значіння цих двох слів.

Перепинемо з'єднувати самовільно під спільним ім'ям росіян рутенців, які є слов'янами, з москвинами, слов'янство яких є більш ніж сумнівне. Перепинемо санкціонувати нашим способом навчання єдиний факт, що уможлиблює московський панславизм, а саме видуману ідентичність рутенців з москвинами, коротко кажучи не будемо ми самі панславістами.

Привидимося до того чому вчить нас історія, а вона показує нам факти цілком протилежні з тим, що Петербурський уряд силкується встановити.

к і н е ц ь б у д е .

М. Еремів.

*) Фактично це вся Європа була побита під Полтавою разом з Карлом XII. На другий день по цій перемозі москвини заволоділи Малою Русю і таким чином вперше ступили твердою ногою в Європі.

Ця перемога є настільки важна в їх очах, що навіть ще нині вона є об'єктом релігійного і офіційного свята в цілій державі, в той час, як святкування інших перемог давно вже залишено.

3 міжнароднього життя.

— Італійські меншості. — Ісландська звістка.
— Італійські кулемети. — Німецько-совітське тертя.

Велика війна дала привід багато говорити про самоозначення націй за часи мирових конгресів не менше говорилося про охорону національних меншостей і де-кому з політиків європейського заходу навіть здавалося, що національне питання в Європі вирішене раз назавжди. Бо ж нові та збільшені держави, встановлюючи свої кордони, що йшли часом по живому тілу чужих народів, без перестанку говорили про історичне право націй, про самоозначення і що-найменше вже про непохитну охорону національних одрізків.

А в тім зараз же після війни й замирення скрізь та всюди, по всіх закутках ново-вирієної Європи стали луhati скарги та стогони отих «хоронених» меншостей. Залунали вони не тільки на Балканах чи на сході — в країнах, де ненормальні національні відносини стали наче б то якоюсь історичною чормою, — але й у справжній Європі, в державах, де про це, здавалося, й думати було годі.

Прийшла черга і на Італію, класичну країну націоналізма, де вродилася довівтя національна ідея, де ідея ця старанно й любовно виплекана і теоретично і чинними жертвами окремих людей і цілого народу, на протязі століть, зачинаючи від Данте і до Мадзіні, звідки вона розлилася непереможним потоком по Європі і по цілому світі.

З великої війни Італія вийшла збільшеною на північно-східні кордонах своїх. До нових меж її ввійшли італійські території, що належали до складу колишньої Австрії, а поруч з ними — італійськими громадянами стало біля 500.000 південних слов'ян з так званої Юльської України та біля 200.000 тисяч південного Тиролю.

Юльська Україна застогнала з першого ж дня свого приєднання до чужої держави, і її стогін голосною луною гуде без перестанку в однопіональній з нею Югославії. Коли поминути Албанію, то ці італійські «українці» і єсть мабуть тим найтяжчим камінням, що лежить на дорозі добросусідських італо-югослав'янських відносин, хоч про це в Європі мало догадуються.

За «Українцями» не забарилися зі своїми скаргами і італійські німці, і їх скарги дістали голосний розгомін в цілій Європі, викликавши кілька літ тому італо-німецьке тертя, а тепер посваривши Рим з Віднем.

На цьому ґрунті стався навіть італо-австрійський дипломатичний конфлікт. Депутати віденського парламенту погромили в своїх промовах італійську політику що-до тирольських німців. Голова австрійської держави канцлер Зейпель, став на їх боці, зробивши дуже влучну і гнучку заяву про те, що все це справді внутрішня італійська справа, але німці не можуть спокійно дивитися, коли десь кривдять німців. Одповіддю з італійського боку був од'їзд італійського посла з Відня до Риму. Після того заговорила преса віденська та римська, а за ними і ціла європейська, стаючи то на той, то на інший бік.

Інцидент цей мабуть таки не матиме широкого значіння. Австрійські німці своїми промовами не визволять своїх братів із італійського підданства; Італія із-за депутатських промов та газетних статей воювати чи навіть остаточно сваритися не буде. І коли ми навели цей інцидент, то тільки для того, що він наочно виявив, як змінилися народні ролі у після-воєнній Європі, які зміни в народній психології заходять під впливом незамирених сутичок між державою та національністю.

Скинемо з рахунку італійських «українців». Їх доля не характерна. І в старій Австрії, і в новій Італії вона не змінилася, вони були й zostалися «хороненими» меншостями.

Але німці? До війни вони на просторах од Балтики до Адриатики тільки те й робили, що «охороняли» меншості. Тепер вони самі стали в кількох державах на позицію «охоронених». Що вони думають про своє минуле, і як вони його зв'язують із своїм сучасним?

Або Італія, визнана в світі речниця чистого вчення націоналізму? До війни в своїх межах вона не мала а ні одної людини з отих меншостей, після війни вона придбала їх тільки сот тисяч. Невже ж цей дрібний факт має таку велику силу, що може зломити столітню національну традицію італійського народу?

Для нас, не італійських, а справедливих українців, всі ці питання не академічні. В скорому часі нам доведеться самим давати на них практичну відповідь. Бо в нашій державі єсть і будуть усі сорти національних меншостей: і такі, що були і навіть зостануться лише меншостями і такі, що ціле своє історичне існування тільки тим і займалися, що «охороняли» других...

* * *

Європейська преса подає дрібну, але цікаву й знаменну звістку. Ісландський парламент, розважаючи над майбутністю своєї країни, прийшов до думки, що Ісландія, одвічна данська колонія, мусить стати незалежною державою в 1940 році, а тим часом населення має до того готуватися.

А в і с російській еміграції! Коли в 1917 році українці виявили волю всього лише до автономії то революційний російський тимчасовий уряд змагався поставити їх перед судом, як державних зрадників. Нормальному королівському уряду Данії і в голову не заходить аналогічна думка. Хочуть ісландці — кров од крові, плоть од плоти сини данського народу, — стати незалежними, — це їх діло. Данія може благословити їх на це, їй од цього нічого не станеться.

А в і с російській еміграції, але цей факт нічому її не научить.

* * *

Біля трьох місяців тому назад на австро-угорському кордоні, на станції Сен-Іотард, австрійські митні урядовці, переводячи огляд граму, знайшли в кількох вагонах кулемети, що їх під назвою принадлежности до машин, було спрямовано з Італії на якусь неясну адресу — не то в Польщу, не то в Угорщину. Австрійці хотіли конфіскувати цю збройну контрабанду, але угорці не дали їм цього зробити, а одвезли вагони з кулеметами на свою територію.

Дізнавшись про цей факт, держави Малої Антанти, запідозрівши Угорщину в тому, що вона, порушуючи мирний договір, таємно озброюється, і заслали до Ліги Націй кожна з'окрема майже тожні ноты з проханням до Верховної Ради зробити розслідування цього інциденту. Між членами Малої Антанти наявно не було повної згоди що-до цього, бо на складання та на посилку зазначених нот витрачено було часу більше місяця.

Верховна Рада, на чолі якої стоїть зараз китайський дипломат, також не поспішалася реагувати на ноты, хоч женевські дипломатичні кола й дуже зенепокійлися Сен-Іотардським інцидентом. Тим часом угорський уряд зробив кулемети негодними до вжитку, бо адресат, якому вони були спрямовані, до певного терміну не з'явився, і на кулемети визначено було публічний аукціон, як на невитребоване майно.

Тоді тільки Голова Верховної Ради наслідав до Угорського уряду телеграму, в якій звернувся до нього з такими словами: «Було б обережніше зачекати з продажем кулеметів, бо ціла ця справа в найближчому часі стане предметом розваги в Раді Ліги Націй.» Голова Угорського уряду гр. Беглен на це одповів, що він цього зробити не може, але попросить того, хто купить, щоб він не нищив остаточно набутих ним попсованих кулеметів.

Ціла справа стала таки на порядок денний чергової сесії Верховної Ради Ліги Націй, що зібралися на протязі цього місяця, і угорський

уряд наче б то посаджено на лаву обвинувачених перед женеvською установою.

Офіційні представники великих держав заховують що-до цього повне мовчання. За них, правда, говорить європейська преса, але голоси її такі різнобарвні, що не дають можливості якогось точного передбачення.

Одверто і рішуче блямує поведінку угорського уряду преса французька, що безоговорочно стає по боці протесту Малої Антанти, доходячи навіть до пропозицій відтворити знятий недавно з Угорщини військовий міжнародний контроль. Так само рішуче, але по боці Угорщини, стала і преса італійська. Боронячи поведінку угорського уряду, вона означає навіть цілий інцидент, як смішне втручання до чужих справ китайського дипломата на користь франко-чехо-югославо-румунського мілітаризму, виступаючи тим проти самої ідеї контролю Ліги Націй над договорними справами її членів. Німецька преса поділилася: права частина стала на бік Угорщини, ліва — протестує проти гр. Бетлена. Самою спокійною залилася преса найбільше впливової держави в Лізі — Англії; вона просто не визнає за цим інцидентом якогось більшого значіння. Цей настрої англійської політичної опінії, єдиний, що до певної міри означає рішення, яке може бути прийнятим Верховною Радою. Коли до цілого інциденту так само спокійно поставиться її англійський уряд, цього буде досить, бо до цього часу Ліга Націй ще не приймала яких-будь рішень, що могли б викликати протеста з боку британської імперії.

Але «спокійне» рішення не буде рішенням по суті. Бо Сен-Готардські кулемети — не щось випадкове та перехідне, це тривожна ознака, що далеко не все стоїть гаразд в середній Європі, що під зовнішнім покровом тиші й замкнення тліють там вогні розрухів і несподіваних катастроф.

Преса великих держав наперед дала правильний відгук думок і настроїв своїх урядів, як це можна бачити з виявів усіх міністрів закордонних справ у Женеві що-до Сен-Готардських кулеметів. При тій розбіжності думок, — вірніше інтересів Франції, Німеччини, Англії та Італії, те рішення, на якому стала Верховна Рада Ліги Націй, було єдино можливим, а рішення це — передати на комісію цілу справу. «Journal de Geneve» зауважує з цього приводу: — «Гора породила мишу, але ця миша має за собою гори майбутніх труднощів».

* * *

В той час, як совітські представники в Берліні розпинаються перед німцями, щоби в той чи інший спосіб здобути нові кредити, влада ССР викликала до життя нову контрреволюційну змову в Донецькому басейні, приплутала до нього німців і заарештувала німецьких інженерів, виправлених до ССР німецькими фірмами для монтування закуплених совітими машин. Цілу справу тримають у глибокій тайні; невідомо, навіть, скільки їх арештовано — шість чи десять, а по прізвиськах знають лише трьох. Але справа загрозлива, бо віддано їх під суд по статті, що передбачає найвищу кару, себ-то розстріл. Усі заарештовані німці були відомими ученими спеціалістами, головним чином в галузі електротехніки; політикою не займалися, навіть у себе вдома, а в ССР де-хто з них не прожив ще й місяця, — непричасність їх до совітських справ, можна сказати, абсолютна. Обвинувачують же їх в тому, що вони монтуючи машини, вчили місцевих контр-революціонерів, як можна саботувати совітську працю.

Цілком природно, що в Берліні захвилювалися. Промисловці кинулися до совітського посла і світова фірма «Allgemeine Elektrische Gesellschaft» вислала до Москви спеціального агента, одного з своїх головних директорів, рятувати своїх інженерів, німецький посол у Москві, улюблений большевиками гр. Брокдорф-Ранцау склав перед тов. Чичерином енергічного протеста. Але всі ці заходи поки що не привели до яких-будь наслідків. Чичерин нічого не може вдіяти проти ПІУ, інші московські власті також, а тому вся справа йде своєю, звичкою для совітів дорогою тяглих допитів, тюремної муки та застрашування.

Справа ця звернула на себе велику увагу європейської преси. «Le Temps» не вірить тому, що німецькі інженери справді в чомусь завинили перед совітами. На думку газети, їх арешт треба пояснити чисто політичними причинами. Німці своїми договорами з совітами мали на увазі використати большевиків для боротьби проти держав Антанти. Але вступивши після Локарно на шлях погодження з Францією, вони неминуче мусіли одійти од орієнтації на схід та повернутися лицем на захід Європи. Вони не хочуть більше давати Москві негарантованих кредитів, вимагають часткової одміни внішторгу і т. н.; такий зворот німецької політики, викликавши незадоволення в ССРСР, і спричинився до помсти — до арешту. «Times» в свою чергу вважає, що в Москві, зараз абсолютно певні в повному провалі совітсько-німецьких переговорів, які ведуться в Берліні. І тому, аби виправдати себе та перекинути вину на інтриги європейських капіталістів большевики і заарештували капіталістичних агентів, німецьких інженерів.

У німецькій пресі можна знайти самі різні пояснення вказаній справі. На шпальтах німецьких газет промайнула навіть гадка, що большевикам просто потрібні закладники, на яких можна буде через де-який час обміняти де-кого з совітських злочинців, як це вже сталося біля двох років тому назад з німецькими студентами, ні за що ні про що приговореними до кари на горло. Зараз цих злочинців наче б то немає в німецьких тюрмах, але вони безперечно можуть скоро там бути, бо наближаються вибори до німецького парламенту і большевики з ССРСР, як звичайно, готуються приймати в них гарячу участь.

Справедливим здається і французьке і англійське пояснення справи, але мабуть таки найближчим до правди буде німецьке, — занадто вже воно відповідає большевицьким методам і звичкам.

Observer.

Лист від селянина з Ставропольщини*)

Х.

Посилаю Вам слідом другий лист від 20.І. Цієї ночі ніяк не можу спати через велику тоску та досаду таку, що повірите, находять такі думки, щоб заподіяти собі смерть, або якомусь лиходієві зробити або сказати, щоб швидче міні вкоротили віка, бо не в силах дальше терпіти. Повірьте, що не проходить місяця, щоб не переживати нової напасти. Оце цими днями-прибігають чорти з ружжями, виганяють всіх поголовно до сльосвіту, а там садовлять під арешт і тоді йдуть по домах арештованих і повіряють скільки в кого с хліба, і той хліб заставляють вивозити в їх хлібопродукти (амбари). І оце люде вивозять день і ніч по заданію кождому, а тут ще й снігу до лиха випало — трудно виїхати з дому, а дорогою ніяк не розми-неся, хто їде на зустріч. Як ти вивіз хліба їм чортам на сто карбованців, то тобі їх ще й не дадуть усі, а дадуть тобі лиш 75 карб., а на 25 видадуть тобі облігаційв государственного внутрєнного займа виграшного. А як хто не хоче, хто ще скажи проти цього, то зараз його арештують. Тепер ще й от

*) В передовиці ми вже звернули увагу наших читальників на цей «людський документ», незрівняний по своїй наївній ширості й простоті. Жахливий стан на Україні доводить нашого селянина до розпачу і він, глибоко релігійний, підіймає, як колись великий Тарас, бунт проти самого Бога. *Ред.*

що: ті 75 процентів тоже продавець хліба не получає, а ще із 75-ти копійек удержують 40 копійек на самообложеніє на якісь государственні нужди. І от через таку неправду, мошенство-не рад і жи́зні свої. Вам може пишуть в газетах про це лихоліття, але я знаю, що ьє так, як воно тут робиця. Вони Вам пишуть, що народ добровольно віддає хліб та послідні свої гроші на государственний внутрішній виїгранний заем. Але не вірте цьому, а повірте оцему листові, що я в йому описав; я не описав ні одного слова неправди, нехай міні очі повилазять, як я неправду пишу Вам. Ми всі жителі думаєм та розговорюєм по між собою, що це за чорт стався нашому совітському союзові після 15-го сезда всеросійської комуністичної партії. Вам звісно, що в нас роскол зробився в позиції: Троцького, Каменева, Зіновєва вининули з партії, із тих пір отаку бучу підняли в народі. Чи до війни готовляться, чи чорт їх зна чо́го нам тепер ждять і доки. З Китаю нашу всю свору вигнали і побили без ліку.

У нас до цього часу була зрідка часна торгівля, а після 15-го сезда то ціх нечасних часних торговців поарештували, поштрафували і багато в тюрми посадовили і багато позасилали і поконфіскували їхне господарство, а ті часні торговці мали права та право торгівлі, але вони і права повідбирали і їх пограбували. Тепер у нас заведено такий порядок: от ви ідете куплять у крамницю що-небудь, то тільки за хліб міняєте, особливо мануфактуру та лісні матеріяли. Я споминаю, що сказано в Ейблї, що буде моровая язва, то оце воно й є: чоловік мориця, мучиться. Я россуждаю так: на що було Богові казять за скілька тисячів годів наперед, що я наплюдю стільки то народу на землі і встрою над ним таке посмішище, такі бедствія — нехай кається! А по моему на лихо було давати жи́знь чоловікові і наплюдити його тільки, що й сам тоді не рад і тоді давай тровити одного на другого і за те каже: кайся народе! От тут то й попади: за що ж я кається повинен, хіба за те, що служив з десяти років по людях аж до 30 літ та складав копійку до копійки і старався, щоб ніхто не сказав мені — ледащо. Від 31 року працював з своєю господинею день і нічь, не досипляти, не доїдали і бувало заріжемо яку свиняку чи овечку для себе на їжу та й пожалкуєш: гайда, кажу жінці, продаймо шою говядину з вівці або з свині та й матимем гроші, а нам на їжу будуть кендохи-кишки, печінки: оце нам їсти, а то все лучче продамо. Отак жив і наживав. Але Бог пощитав мій справедливий труд — ні за що, все пішло на таких, що й не трудилися, готове получили. Тай ще й сказано Богом — кайся! За що ж я буду кається? за те що не доїдав, не досипляв, рано вставав і пізно лягав, то за те треба кається! Ви вибачайте міні старому дурневі за ці речі, що я тут висказую, бо йй Богу не можу втерпіти. Мені вже 58 років, хотів би спокійно дожить віка, коли ж не дають анахтими прокляті, не дають!.. Зіма у нас велика, снігу багато, холодно. Одежа дорога: кожух, котрий стояв 20 карбованців, тепер — 120 карбованців. От і живи і одягайся, як хочеш. А що здирства та мошенства, не доведи Господи! Свобода так свобода, бодай ніхто її не діждав.

Чи Ви про нашу біду знаєте, чи ні?

Хроніка.

3 Великої України:

— Інститут Шевченкознавства в Харькові. В «Комуністі» ч. 61 уміщено статтю з нагоди роковини смерті Т. Шевченка про нову інституцію, що її недавно закладено в Харькові під назвою «Інститут Шевченкознавства». На чолі її став акад. Д. Багалій.

Інститут має завданням дослідження епохи Шевченка, розшукування матеріалів про нього, збирання і розроблення їх, вивчення творчості поета, а далі — дослідження літератури до Шевченка і після нього, і т. и. Інститут має кілька кабінетів: чотири кабінети його два шевченківських, кабінет дошевченківської літератури, кабінет післяшевченківської літератури мають охопити усю нову українську літературу, від Котляревського починаючи і кінчаючи нашими днями. Можливо, що в процесі роботи, в залежності від окремих завдань, в залежності від нових матеріалів окремі співробітники можуть відходити від Шевченка, але в загальній концепції Інституту Шевченко має бути основною віхою, що даватиме певний напрям роботі і скріплить її.

Існує крім того п'ятий кабінет — бібліографії Шевченка і нової української літератури, бо бібліографічна робота є основою роботи цих кабінетів.

Але поруч з цими кабінетами, що мають науково-академічний характер праці Інституту, існує ще й шостий кабінет — який має назву кабінету жовтневої літератури. Річ в тому, що большевицька влада намагається накласти свою марку на все, чим тільки

може дихати людська душа, отже зрозуміло, що влада хоче взяти монополію і на Шевченка і на все що було з ним зв'язане. «Без цього кабінету, — пише газета — Інститут лишився б будівлею без даху: адже ж не можна говорити за причини, забуваючи за наслідки, не можна досліджувати літератури минулих часів, разом з тим свідомо закривати очі на сучасність. Мусимо тримати зв'язок з сучасністю бодай би за тим щоб не опинитися десь позаду.»... — так пояснює газета причини повстання цього спеціального кабінету. Але справа в тому, що владу большевицьку страшенно сердить, коли українці без різниці політичних поглядів, з різних земель українських, — важають Шевченка національним поетом — і тому вони стараються зробити з Шевченка тільки «безбожника» і «революціонера» (див. статтю Ст. Сірополка в цьому ж, числі «Тризуба»), бо тільки під таким соусом він може стати лідером «жовтневої літератури».

Але поминаючи цю тенденцію, безперечно Інститут принесе велику користь в розумінню вивчення рідної літератури і централізування роботи в цій галузі.

На українських землях.

На Волині, Холмщині, Підляшшю та Поліссі.

— Розгром укр. бібліотеки-читальні в Пінську. Заснована бібліотека-читальня в Пінську проіснувала тільки три дні. Фактичного керівника п. Сачковського було заарештовано, а власниця

поміщення бібліотеку викинула, зірвавши й саму вивіску («Нарід» ч. 11).

— **Закриття «Просвіти».** 18 лютого влада польська закрила Дубенську «Просвіту», а разом з нею всі читальні «Просвіти» в повіті в числі більше сотні. Таким чином ліквідовано весь укр. культурний рух на території чималого повіту («Діло» ч. 41).

— **Візітація укр. гімназії в Рівному** відбулася на початку лютого. Переведено її було шкільною кураторією. Візітація визнала високий педагогічний стан гімназії, що треба завдячувати доброму керівництву директора Ф. Пекарського і відповідному підбору педагогічних сил. («Дзвін» ч. 2).

— **Будова шляхів.** Міністерство громадських робіт призначило 800.000 зл. на будову шляхів у Велицькому воєводстві, а саме: Рівне-Костопіль-Березне, Любомиль-Гуша, Фільварки; Борсуки, Ковель-Турійське-Мокрець, Мокрець-Верба, Дубно, Волковий, Луцьк-Боромель-Берестечко, Горуків-Бересте, Рівне-Здолбунів. Будова доріг має розпочатися на весні («Укр. Нива» ч. 20).

— **Москалі працюють** До редакції «Народу» попала відозва видана по українському «Русским Народним Об'єднанням», надрукована на жовто-блакитному папері. Газета остерігає українців перед ганебною московською провокацією. («Нарід» ч. 11).

— **Укр. репрезентація сойму.** Не зважаючи на всі перешкоди, як своїх так і ворожих сил, Українське Національно-Демократичне Об'єднання дістало найбільше голосів, через що від нього до сойму пройшло 25 депутатів. Українські соціалісти, що виступали окремо, дістали 9 мандатів. Москалі дістали лише 1 мандат. («Діло». ч. 54).

На Закарпатті.

— **Чеська мова** — офіційною стала на Підкарпатті в силу нового наказу, який говорить, щоб всі урядові справи Шкільного Відділу Горожанської Управи Підкарпатської Руси провадилися виключно на чеській мові. («Свобода» ч. 7).

— **Трахома на Закарпатті** загрожув населенню. На цю пошесть захоріло більше як 60.000 чел. («Свобода» ч. 24).

Газетні звістки.

— **Найстарший хор на Україні.** Цього року минає 35 років з часу, як відомий музичний етнограф пєбійчик Демущиний організував укр. народний хор в с. Ахматові. Пісні хору зафонографовано, але пластинки були конфісковані ще царським урядом і вони тепер є великою рідкістю. Хор складався з 160 селян і селянок з різних сел. Тепер хор клопоче про найменування села, хору і школи в Ахматові іменем Демущького. («Нове Життя. ч. 6)

— **Заборона хрестів** В совдепії появилася оголошення, що уживання хрестів на цвинтарях вже не відповідає вимогам теперішнього життя. В зв'язку з цим оголошенням заборонено всім різбарям, каменярям та артистам виконувати хрести. («Нарід» ч. 9)

— **Михайлівський монастир в Києві,** як повідомляє «Свобода» ч. 31, большевицькою владою перетворено в клуб для комсомольців. В самім вівтарі пристосовано сцену. Михайлівський монастир був резиденцією єпископату. Така профанація старовинного українського монастиря викликала серед населення страшенне обурення.

— **Видобуття йоду з морських рослин.** Ми вже повідомляли про заходи большевиків використати чорноморські

реслини для здобуття йодину. Отже є проєкт механізувати способи масового лову водорослин, а також збудування йодного заводу на півдні України. Запроєктований завод має випускати щомісяця до 2.000 кіл. йоду ціною 15 карб. за кілограм. («Діло». ч. 41).

— Великі повіні на Україні. В силу швидкого тання снігів всюди великі розливи річок. У Артемівській окрузі вода залила кілька заводів. Кстія залізниці коло Джанкою стоїть під водою. В самім Джанкою вода залила 36 домів. Сполучення з Кримом перерване. На Україні дороги розмокли, так що доставка збіжжя до міста — неможлива. Багато річок виступило з берегів і залило доокочинні села і міста. («Нарід». ч. 9).

3 життя

укр. еміграції

У Чехії.

— Укр. Грамадський видавничий Фонд. Величезні борги Видавничого Фонду друкарні «Легіографія» за друк видань фонду (коло 800.000 к. ч.), що тяжили досі над Фондом, не даючи йому змоги далі розвивати свою діяльність, нарешті покриті М-вом Зак. Справ. Це звільнення від тягаря боргів, отримання нової суми для закінчення друку розпочатих видань і відкриття «Легіографією» дальшого кредиту для фонду дає йому змогу знов поширити зведену було до мінімуму працю. До початку ц. р. Видавничий фонд випустив у світ 31 книжку загальною кількістю примірників 67.000. Видані книжки належать до таких галузів знання: техніка, математика, політична економія, сільське господарство, медицина, гігієна, статистика кооперація, цукроварство, історія, соціологія, філологія, філософія, музика, рідне краєзнавство, український театр, мистецтво.

Скликані в кінці 1927 р. загальні Збори Фонду, бажаючи з одного боку поширити видавничу діяльність Фонду і з другого — задовольнити потребу в українській книжці масового читача, включили до видавничого пляну також твори красномовства (оригінальні й перекладні), мемуарну літературу, підручники і словники чужих мов, а також підручники для середніх та нижчих шкіл. Зараз закінчується друком: проф. Л. Грабина — «Геодезія нижча» та інж. Кахникевич — «Збірник задач до міцності матеріялів». Готуються до друку: О. Селіковський — «Що треба знати кожному» (енциклопедія для дітей та самоосвіти), проф. І. Шовгенів — «Гідраліка підземних вод»: доц. Ю. Русов — «Зоологія».

Ухвалено взяти на перегляд: проф. О. Мицюк — «Аграрна політика Європи після світової війни»; доц. С. Романовський — «Елементи вищої математики», підручник для технічних та спеціальних шкіл; лект. К. Михайлюк — «Молочарство», ч. II. «Вибір масла». Підручник для сільсьок-госп. та спеціальних шкіл.

Зголошені нові праці, серед них: Чикаленко Є. — «Щоденник за 1907-1917 р.р.» (спогади); проф. Шовгенів — «Гідраліка», ч. I. і ч. II.; проф. М. Чайнівський — «Логаритми»; Інж. Л. Биковський — «Замітки про чеську бібліографію».

На чолі Укр. Гром. Фонду стоїть Правління в складі (з осені 1927 р.): Голова — П. Богацький, члени — С. Риндик, І. Паливода, Г. Клименко, К. Приходько.

— Свято слов'янської пісні в Празі. Союз співацьких товариств в ЧСР., до якого належить і Український Академічний Хор в Празі, улаштує під час Великодніх Свят, 7, 8, 9 і 15 квітня в Празі, з нагоди 60-літнього Ювілею свого існування Ювілейний Музичний Фестиваль. В святі візьмуть участь і інші слов'яне з своїми хорами. Для участі в Фестивалі в Празі закликав окремий національний український комітет під головуванням пр.сф. Дм.

Антоновича. який складається переважно з представників українських високих шкіл в ЧСР (од Укр. Університета запрошений проф. О. Лотоцький, од Господарської Академії — проф. К. Мацієвич). Український Хор, що складається з Укр. Академічного Хору в Празі та Укр. Хору в Подєбрадах (120 хористів), під керівництвом П. Росиневич-Щуровської, виступатиме на Фестивалі, які на концерті слов'янських гостей 9 квітня, коли виступатимуть і наші слов'янські хори, так і на другий день Фестивалю 8-го квітня, разом з Чеськими хорами.

— З життя республік-демократ. клубу в Подєбрадах. Товариські Подєбрадські члени республік-демократ. клубу, що перебувають в Подєбрадах, відбулись 5 лютого ц. р. На цих зборах прибувши з Праги Голова Клубу Проф. О. Лотоцький поінформував зібраних про діяльність Клубу за рік 1927, звіт з якого місяць перед тим був даний перед загальними зборами Клубу в Празі (див. «Тризуб» ч. 8 б. р.).

На сходинах Клубу в Подєбрадах обговорювались питання про взаємовідношення і зв'язок подєбрадських членів Клубу з Прагою, а також про поширення членства Клубу через притягнення нових членів. Було обрано двох членів — п. п. Якимчука і Голіка — яко членів Управи Подєбрадської філії в допомогу представникові Управи Клубу в Подєбрадах п-ові Гловінському.

— З циклу лекцій по Українознавству (відомости про які подано в Тризубі ч. 8 б. р.), 12 лютого відбулась лекція Проф. Українського Педагогічного Інституту В. Сімовича на тему «Українська мова». В цій лекції автор з властивим йому темпераментом дав блискучий малюнок сучасних, пануючих в українській лінгвістиці ідей про місце української мови серед інших слов'янських мов. Відкидаючи теорії Шахматова і інших російських лінгвістів і фі-

лологів про спільність східнослов'янської галузі слов'янських мов, автор довів, що укр. мова поруч з іншим слов'янськими мовами — в тому числі і великоруською має своє джерело — як говірка праслов'янської мови. Лекцію автор супроводив чисельними прикладами із філології і лінгвістики. Переповнена аудиторія слухала лекцію з захопленням.

19 лютого Проф. Укр. Госп. Академії В. Тимошецько прочитав лекцію на тему «Україна і Росія в їх економічних взаємовідношеннях». Основні тези: 1) Україна не є і не була захищена економічно в Росії, 2) відокремлення України від Росії не загрожуює істотним економічним інтересам Росії. Навпаки співжиття України з Росією в одній державі шкідливо відбивалось на економіці України, утворювало односторонній розвиток її господарчих сил, затримувало природний шлях до індустріалізації країни, вело до аграрного перенаселення і с-господарчої кризи.

26 лютого доцент Укр. Госп. Академії В. Садовський прочитав лекцію на тему «Народне господарство України за часів совітської влади.» Референт охарактеризував стан українського народного господарства в двох його основних галузях — сільськд господарство і промисловість — і дав картину боротьби т. зв. сусільного сектору з сектором приватно господарським. Далі вказав на визиск укр. народного господарства совітською владою, який переводиться різними методами. По перше через фінансову політику Союзу, що проводить до забирання лишків держ. прибутків України на користь інших частин Союзу; по 2) через хлібну монополію, що тяжко відбивається на укр. селянстві і, нарешті, через політику високих цін на промислові вироби. Але, не дивлячись на цей визиск, сов. владі не вдається розв'язати основного питання, яке стоїть тепер перед нею. Це питання про нагромадження лишків і реконструкцію основного капіталу в народному господарстві. І цю проблему в умовах

совітської економіки і совітського устрою розв'язати не можна — бо вона зв'язана і з притягненням закордонних капіталів і з вільним зовнішнім товарообміном і з вільним господарчим розвитком внутрішньої країни.

— Свято гідротехніки в 4 березня Спілка Гідротехників при У.Г.А. улаштувала своє свято, що з минулого року вже стало традиційним. На цьому святі під час урочистої Академії ті студенти, які склали перший півкурсний іспит, (по 4 семестрах) одержують встановлені гідротехнічні злагі. В цьому році цих нових кандидатів інженерів було десять. Свято відкрив Ректор Академії проф. С. Тимошенко. Своєю промовою він присвятив значінню техніки в життю людства і необхідність особливо для українців, опанувати технічними знаннями. Далі декан Інженерного факультету доц. Сокович говорив про велику вагу корпорації в життю студентства. Найшпигі круючий катедрою гідротехніки проф. Шовгенів зазначив про важливість гідротехніки для українського господарства і про необхідність гармонійних зусиль всіх наук в праці на користь і добробут українського народу. Урочиста частина свята відбулася в день, — а увечері Спілка гідротехників улаштувала вечірку з танцями, співами і куплетами, в яких відбивався здоровий гумор молодости.

— 78 роковини з дня народження Першого Президента Чехословацької Республіки, проф. д-ра Т. Г. Масарика. 7 березня Подкарпатська колонія зібралась вся, щоби відсвяткувати день народження Великого Президента і Великого філософа. На запрошення Академії чеський громадський діяч, державний радник п. Truhlar виголосив реферат на тему «Т. G. Masaryk. Život a dílo».

Змалювавши дивну і повну цікавих моментів біографію цієї великої людини і зазначивши його

величезне діло — що значіння мати не лише для народу чеського, але і для всього людства, промовець закінчив мелитвою, щоби ще довгі літа був здоровий і стояв на чолі свого народу цей великий філософський думки і реальної політики. Мелитву цю вся зала вислухала вставши з місць, глибоко зворушена. Академічний хор підхопив останні слова мелитви — мелодичним, повним любови до вітчизни гімном — «Kde domov můj (чеський гімн — «Де моя батьківщина»). Після того Секретар Сенату Академії доц. Бочковський сказав декілька прекрасних слів про великі думки Масарика, про велич цілої постати цього вождя народу, що на схилі років своїх нарешті побачив плоти своєї праці. Хор заспівав «Tebe voda, tebe...» улюблену пісню Масарикову і закінчив національним гімном Українським.

У Франції

— Укр. Об'єднання Громада у Франції (Париж). В суботу 17 березня в помешканню Громади відбувся доклад п. Алі Акбер бей Толчибаші на тему «Україна і її східні сусіди в минулому».

Дуже цікавий і багатий фактичними даними доклад був зачитаний докладчиком при надзвичайно напруженій увазі слухачів. Багато нового сказав докладчик, хоч тяжко йому було справитись з такою широкою темою на протязі такого короткого часу, як один вечір, бо оперував він колосальними знаннями в галузі історії, лінгвістики та філософії народів Азії. Він розпочав доклад свій з того, що розвернув перед слухачами історію повстання тюркських племен, історію об'єднання їх, врешті утворення великої імперії Чингіс-хана, вивиснив причини експанзії тюрків на захід — себ-то і на Україну, далі обрисовував цілий період аж до Батия.

Цікавий був доклад ще й тим, що докладчик промережав його

монографіями про окремих осіб, вкраптив побутові картини та описи, подав короткі, але вичерпуючі розвідки про тогочасну організацію, державну і економічну тюркської імперії, про військову штучку то-що.

І щира дяка докладчикові за те, що поділився він з нашими громадянами дуже цінними і цікавими відомостями.

У Польщі

— Смерть і похорон директора Станичної Гімназії. 1-го лютого нагло помер директор української гімназії ім. Т. Шевченка в Українській Станиці при м. Каліші Олександр Богдан. Похорон відбувся на місцевому православному цвинтарі й був дуже урочистий. Ховало два священники й диякон, співав станичний хор. Труну несли на руках лектори й дорослі гімназисти. За гробом йшло сотні з три емігрантів наших й несено з десятків вінків од емігрантських організацій і установ. Над гробом промовляли: лектор гімназії Михайло Серета, референт культ-освітній Станиці проф. Андрієвський, полк. М. Шраменко, та п. п. Костів-Костенко й Левицький.

— Дивізійне свято січових стрільців. 7-го лютого старшина й козацтво славної 6-ої Січової Стрілецької Дивізії обходили своє дивізійне свято. На жаль брак засобів не дав можливості влаштувати його як слід, а тому обмежилися тільки відслуженням молебна та служби Божої на якій було присутніх дуже багато.

— Т-во б. вояків Армії УНР в Каліші. 25-го лютого відбулося урочисте відкриття клубу Т-ва, вибудованого в станичних бараках. Ранком настоятель станичної козацької св. Покровської церкви, протоієрей Іларіон Бриндзан перевів обряд освячення помешкання клубу й стягу Т-ва. У вечері відбулася

вистава і вечірка. Виставлено було сучасну драму на 3 дії Івана Зубенка «Остання жертва». Головні ролі відіграли пані Кречет і Ластівка, та пані Шило, Мостицький, Шраменко, Пашинківський і Собко під режисурою О. Шила. Після вистави станичний хор, під орудою п. Бабиценка, відспівав кілька гарних пісень. Після короткої перерви розпочалися танці та забави. Грали дві оркестри — полкова — місцевого польського полку і струнна — гімназі станичної під орудою п. Шепотіна.

— 26-го лютого Т-во відбуло загальні збори, на яких було переобрано керівника філії; замість сотн. Крушинського, обрано адм. підполк. Волошина.

— «Укр. Спілка Воєнних інвалідів» Добившись прирівнення в правах українських воєнних інвалідів з інвалідами польськими, Правління Спілки переводить нині цю справу. Велика частина інвалідів вже посідає на руках інвалідські книжки, видані польською військовою владою. По цим книжкам в найближчому часі почнуть одержувати із скарбу польського сталу інвалідську ренту. Під цей закон підпали не всі інваліди українські: а лише ті, що набули каліцтво в 1920 р. під час спільної боротьби проти большевиків.

— Шевченкові дні в Калішу. В днях 10 і 11 березня відбулося святкування Шевченкових роковин. Свято розпочалося традиційним відспівуванням «Заповіту», після якого проф. Віктор Андрієвський виголосив гарну промову на тему: «Тарас Шевченко — національний український поет». В другій частині порядку святкування група артистів під режисурою п. О. Шило відіграла другу дію з «Назара Стодолі», з «вечорницями». У виставі взяли участь пані Ю. Назаренкова, О. Скворцова та пані П. Собко та О. Шило, крім того мішаний хор. Акомпаніював п. Є. Процай із струнною оркестрою. Далі відбувся реферат п. М. Середи на тему: «Тарас Шевченко про рідче слово».

Потім відбулися хорові виступи та декламація творів Т. Шевченка на різних мовах: українській, польській, французькій та німецькій. Декламували: п. п. С. Кость-Костенко, О. Раскин і Женя Стецюренко. Співав ор — під орудою В. Бабиченка. Не дивлячися на лиху погоду — зібралось все укр. громадянство, були люде навіть з оклиць.

На другий день відбулася урочиста панахида, що її відслужив протоієрей Бриндзан. В вечері ж в станицьому театрі відбулася вистава, що її відіграв діточий гурток, під режисурою п. М. Харитоненка. Діти грали — «Дитячу присягу».

В Бельгії.

— Укр. концерт в Брюсселю, уряджений «Укр. Громадою» видався дуже добре. Одбувся він 25 лютого с. р. Програма складалася з хорових виступів, танців та гри на кобзі. Хор складався з студентів, що приїхали з Л'єжу. Але на жаль був замало підготовлений. Танці виконані були краще. Дуже добре виконав п. Білас танок «Гонту», за що нагородили його гучними оплесками. Центром уваги концерту був безперечно виступ відомого артиста-кобзаря п. В. Єсця, що зібрав бурю оплестів. Особливо сильне вражіння справила одна з власних його музичних фантазій. Одна з кращих заль була заповнена майже по береги чужинцями. Помітно було, що росіяне концерт збойкотували — що вже стало постійним явищем. — По концерті відбувся бал, на якому виконано було укр. народні танци, як напр. «Оркан», Катерина» то-що, та час від часу співали укр. пісень. Серед присутніх було чимало й грузин. наших приятелів.

В Болгарії.

— Свято Шевченка в Софії. Унеділю 11 березня с. р. в Церкві св. Кирила й Методія з нагоди роковин з дня смерті Т.

Шевченка відбулася врочиста панахида, що влаштована була по ініціативі Укр. Культ. Об'єднання в Болгарії вкупі з болгарськими та македонськими культурно-просвітними організаціями. Крім членів Укр. Культ. Об'єднання студентів вільного та державного університетів та других громадян укр. ксломії, було й багато чужинців, що своєю присутністю вшанували пам'ять великого для українців поета. Між ними були присутні на панахиді: проф. Ів. Шишманов, п. Н. Балабанов, від м-ва освіти, п. Ходжев, п. В. Стефчев, п. І. Добрінов, п. Нікелов та інші. Прекрасну промову сказав болгарський пан-отець, що служив панахиду, протоієрей Харлампій Хараламбев. З Українців треба відмітити присутність відоміартистки був. держ. театрів Л. В. Дуке та п. Никитюка, що заручителює в дух. семінарії в Софії. Добре співав український хор.

В Німеччині.

— В Укр. Наук. Інституті в Берліні. 16 березня с. р. відбулася лекція д-ра Д. Оляничина на тему «Український філософ Гр. Сковорода, як педагог».

В Румунії.

— Свято Тараса Шевченка. — Традиційне свято Тараса Шевченка в Букарешті відбудеться в суботу 24-го березня. В програмі свята входять: виклад про Тараса Шевченка (румунський журналіст Лунгулеску), декламації і вокально-музичний відділ (артисти опери: п-лі Ніколаеску — сопрано і Трофімов — баритон). На бандурі виступить Ілько Гаврилюк). Готуються до свята Шевченка тако-ж українськї ксломії в Бакеу, в Гавані, в Журжі та в Кишиневі.

— Музична вечірка. — 12-го лютого, в салі «Трансільванія», перед українською ксломією в Букарешті, Ілько Гаврилюк де-

монстрував бандуру, зроблену українським емігрантом Іваном Усенком. Бандура відзначається не лише згучністю та ніжністю згука, але й своєю художньою красою. Посередині бандури, в мозаїчному колі, виразно виділяється великий Тризуб, знизу, кілька історичних фігур, а гриф закінчується козакою головою з характерними запорожськими вусами та оселедцем.

На бажання присутніх, було організовано імпровізовану музичну вечірку, під час якої п. І. Гаврилук виконав на бандурі: думку на слова Т. Шевченка: «Зоре моя вечірняя», пісню: «Вечір на дворі, ніч наступає», пісню М. Лисенка: «Ой кряче, кряче та чорненький ворон» и вальси: «Троянди» та «Мрії». Присутні нагородили бандуриста гучними та дружніми оплесками.

Перед тим як почати гру на бандурі, Ілько Гаврилук звернувся до присутніх з коротенькою промовою, в якій підкреслив, що йому боляче дивитися як наші люди часом захоплюються чужими народними інструментами (балалайка, мандоліна, гитара) і зазедбують такий чудовий наш національний народний інструмент, яким єсть бандура. Закінчив він побажанням щоб нинішня вечірка спричинилася до заінтересовання бандурою та до організації в Бухаресті гуртка бандуристів.

В Америці

— С в я т о Т. Ш е в ч е н к а. В Н'ю-Бритен, заходами укр. хору, улаштовано було в кінці січня величавий концерт в пам'ять Т. Шевченка. На це свято прийшли не тільки місцеві українці, але багато прибуло і з околиць. Програма концерту складалася з хорових виступів, декламацій, а закінчився співом нашого гімну. («Свобода». ч. 29).

— Т р е т і й С т р і л е ц ь к и й з'їзду «Н'ю-Йорку» відбувся в кінці січня, на якому було обговорено справи організа-

ції стрілецтва та намічені були плани діяльності на 1928 рік. Закінчився з'їзд співом національного гімну. («Свобода». ч. 34)

— У к р. М у з и ч н е В и д в о в Н'ю-Йорку повстало заходами аматорів укр. музики, що започаткувало свою діяльність виданням альбому Укр. Народ. Пісень на скрипку і піано Видання те виготови в наш відомий композитор Михайло Гайворонський. Вальбом ввійшло 34 укр. народні пісні, з яких де-які з'являються друком перший раз. («Свобода». ч. 25).

Лист до Редакції.

До Редакції Тижневика
«Тризуб»

Вельмишановний Пане Редакторе,

Просимо про вміщення наступного:

«В поважаному Вашому тижневикові «Тризуб» від 19 туюто б. р. в рубриці «З життя укр. емігранції у Франції», вміщено допис з Крезю про те, що ніби тут 22 січня відбулися перші збори новоствореної філії Т-ва бувш. воєнків Армії УНР, на котрих була обрана Управа Філії в складі 3-х осіб: п. п. Романюка, Пастушенка та Кордиша.

Допис цей не відповідає дійсності тому, що на зборах того дня була вибрана, лише комісія в складі вищезгаданих осіб — виключно для прийняття заяв та анкетних карток про вступ до Товариства.

4 березня б. р. відбулися загальні збори дійсних членів Філії Т-за, на котрих була обрана Управа Філії в такому складі: головою — сот. Кравченко, заступ. голови — сот. Романюк, секретарь — рот. Ховхун, скарбник — хор. Кордиш, культ.-освіт. референт — сотн. Якименко, а сот. Пастушенко та пор. Пухальський — запасові члени.

Бажано було би, щоби запобігти подібним непорозумінням, а також різним провокаціям — всі дописи відносно життя нашої Філії містити лише тоді, коли такі бу-

дуть надіслані Управою Філії Т-ва.

В імені Управи Філії Т-ва:
хор. Ховкун (-) секретарь
ч. 3. 11. березня 1928 р. м. Грезю.

З м і с т.

П'риж, неділя, 25 березня 1928 року — ст. 1. — *** — ст. 2. — М. С л а в і н с ь к и й. На Теми дня — ст. 4. — С т. С і р о п о л к о. Кульг Шевченка в школі сов. України — ст. 7. — М. К о в а л ь с ь к и й — 67-мі роковини — ст. 9. М. Є р е м і ї в. Україна — французька інтрига — ст. 12. — O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 17. — Лист селянина з Ставропільщини — ст. 20. — Х р о н і к а. — З Великої України — ст. 22. — На укр. землях — ст. 22. — Газетні звістки — ст. 23. — З життя укр. еміграції У Чехії — ст. 24. — У Франції — ст. 26. — У Польщі — ст. 27. — В Бельгії — ст. 28. — В Болгарії — ст. 28. — В Німеччині — ст. 28. — В Румунії — ст. 28. — Лист до редакції — ст. 29.

Від редакції.

В ч. 47 «Тризуба» з 18 грудня 1918 року було уміщено оповістку про те, що п. Гр. Довженко приймає замовлення на кобзи. Редакція подає до відома читачів, що це оголошення було подано редакції без відома і порозуміння з п. Гр. Довженком.

ВИЙШОВ З ДРУКУ ПОКАЖЧИК „ТРИЗУБА“

за роки 1925, 1926 і 1927.

Ціна 3 фр.

Набувати на складі «Тризуб».

КОЖДОМУ ДАРОМ

хто закупить у нашій книгарні хоч за найменшу суму книжок
даємо

ПРЕМІЮ

У нас на складі великий вибір укр. книжок, мап, картин, портрети: Шевченка, Франка, С. Петлюри і Богуна, листівки і українські товариські відзнаки.

Жадайте безплатно каталог по адресі: **Ukrainische Buchhandlung Theodor Sawula. Wien I. Riemergasse, 2. AUTRICHE.**

В роковини народження і смерті Великого Кобзаря України

Тараса Шевченка

Українська Громада у Франції влаштує 31 березня с. р. о 8,30 год. веч. традиційний концерт, який відбудеться в салі Союзу Християнської Студентської Молодіжі на Rue Trevisé, 14, Париж IX. В концерті приймають участь: хор братів Чехієських з новим репертуаром, соло: пані Жило-Леонтович, пані Матієнко, Видра, дует пані Жило і пан Чеховський, декламації — панна Якимець та інші. Прироялю пані Олесь Куткова.

Петро Черкаський, Not. des Ouvriers, Hotecourt (M-the et M-llé). France прохав підзватися Д. Оснача і Г. Бур'янова з Чехії та С. Дубовенка і В. Ільницького з Польщі.

ФОНД УКРАЇНСЬКИХ ІНВАЛІДІВ

при Т-ві б. вояків Армії У.Н.Р. у Франції

Управа Т-ва б. Вояків Армії У.Н.Р. у Франції доводить до відома своїх членів та всіх бувших вояків українських армій, що нею засновано спеціальний Фонд допомоги інвалідам, які, живучи в тяжких умовах еміграційного життя у Франції, втрачають або вже втратили свою працездатність.

Змучені попередньою кількілїтньою війною та трьома роками визвольної боротьби з ворогами України, наші борці нелегко переносять умови фізичної праці на чужині. Багато з них вже й зараз в такому стані, що потребують матеріальної підпори й число таких наших товаришів по зброї буде збільшуватись.

Наша війсьлова гідність і національна честь вимагають від усіх нас дбати про цих знесилених або повалічених, бо лише на самих себе ми мусимо покладатись і взаємно допомагати.

Управа Т-ва, заклинаючи до пожертви на Фонд Інвалідів, проєктує придбати в околицях Парижу будинок з землею та влаштувати там притулок для наших інвалідів.

Памятайте, що даючи пожертву на Фонд Українських Інвалідів. Ви, може, помагате собі самому.

Не дайте загинути своєму братові інвалідові, якому доля судила тяжчий шлях, ніж Вам.

Управа Товариства.

Пожертви надсилати: Mr. RUDICEV, 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V-e.

ТРИЗУБ

тижневи вполітики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить в 1927 році по старому що-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Приймається передплата на 1928 рік.

У Франції на рік — 120 фр., на півроку — 60 фр., на три місяці — 30 фр., на один місяць 12 фр.

В П Н Ш И Х К Р А Ї Н А Н :

	на 3 місяці	на один місяць
Чехія.....	60 кор.	20 кор.
Польща.....	12 зл.	4 злоті
Румунія.....	360 леїв	120 леїв
Німеччина.....	12 р. м.	4 р. м.
Сполуч. Штати Пів. Америки.....	3 дол.	1 дол.
Канада.....	3 дол.	1 дол.

У Парижі набувати на всіх великих станціях метро і в кіосках, а також замовляти в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

За кордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуб»: 1) В Канаді — W. Sikewich, 512 Bannermann av. Winnipeg, Man. 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 15. Bucarest. 3) В Чехословаччині — П р а г а : F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Villa Krotochvil. П о д є б р а д и — Академія, у п. Скубія. 4) В Польщі — W. Prychodko, Podwale 16, m. 15. W a r s z a w a.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V).

Tél. Danton 80-03.

Поштова адреса: Для листів: Boîte postale № 15, Paris (XIIIe), France.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет.

КНИГАРНЯ «ТРИЗУБ»

має на складі великий вибір книг, нот, вишиванок, листівок, портретів і національних відзнак.

ЗАВЖДИ НА СКЛАДІ Є:

Студ. Вістник, військовий журнал «Табір», Лігер.-Наук. Вістник, газета «Укр. Низа», «Кобзарі» Шевченка, календарі, грам. укр. мови, читанки, атласи України, спогади, книжки франц. мовою про Україну, словники и т. п.

На вимогу висилається каталог складу і даються різні справки що до культурно-просвітньої праці.

Редакція і Адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Редагує—Комітет.

Адміністратор: Іл. Коєнко

Le Gérant: M-me A. Perdrizet.